

vezi

GLASILO BELOKRANJSKE
TRIKOTAŽNE INDUSTRIJE

Kaj nam prinaša novi zakon o združenem delu?

Ustavne spremembe, ki so se začele v letu 1971, so dobile svojo končno obliko. Te spremembe smo čutili, ko smo se pred dvema letoma preorganizirali iz enega podjetja v osem temeljnih organizacij združenega dela. Takrat smo na zborih dosti govorili o tem, kaj nam prinašajo te spremembe v krepitvi samoupravnih odnosov in v smeri razčiščevanja dohodkovnih odnosov. Nova ustava je podala osnovno smer vseh družbenih odnosov, vendar je bilo na področju združevanja dela in sredstev precej nejasnih definicij, ki pa jih novi zakon o združenem delu popolnoma jasno določa.

Ni nam bilo namreč jasno, katere naloge in pristojnosti imajo TOZD, OZD, SOZD in tako dalje. Z novim zakonom pa je določeno, kakšni odnosi

naj vladajo med posameznimi oblikami znotraj gospodarskih organizacij združenega dela, interesnih ter družbenopolitičnih skupnosti, kajti vsak delavec v naši družbi vpliva posredno ali neposredno na dohodek in s tem na višji materialni položaj družbe kot celote.

Dohodek lahko enostavno izmerimo, malo teže pa je ugotoviti, koliko je kdo prispeval s svojim delom k temu dohodku, ker ga ne ustvarja samo direktno človeško delo, ampak tudi sredstva za delo (stroji, stavbe itd.), ki so v družbeni lastnini in so rezultat minulega dela. Na naš dohodek ne vplivamo sami, ampak tudi šolstvo, zdravstvo in mnoge druge asociacije združenega dela, zato moramo del sredstev odvajati tudi zanje. Odnosi zunaj temeljnih organizacij združenega dela naj se rešujejo s

samoupravnih dogovarjanjem, ker je vsako delo vredno le toliko, kolikor ga drugi priznajo. Iz tega pa izvirajo vsi naši samoupravni družbeno-ekonomski odnosi.

Čez približno mesec dni bomo pričeli z javnimi razpravami o osnutku zakona o združenem delu, ker se bodo pred sprejetjem (konec tega leta) upoštevale pripombe tistih, katerim ta zakon narekuje pravila igre, a to so delavci v združenem delu. V Beti je določena delovna skupina, ki bo proučila gradivo (knjiga je že izšla), sindikat pa bo organiziral razpravo. Značilno je, da bomo morali nekoliko dopolniti naše samoupravne sporazume, ker se nam bodo nekoliko spremenile pravice in dolžnosti, to pa vodi k dopolnitvi ali spremembi organizacijske oblike. V Beti je ta srečna okoliščina, da smo se že prej pravilno „prestrojili“ tako, da nam določa novi zakon uradno obliko, po kateri bomo izpolnjevali naše notranje in zunanje odnose. Tako bomo razčistili nekatere nejasnosti, ker smo bili do sedaj v negotovosti, katera od organizacijskih oblik je pravi lna.

N. PODREBARAC

Kako bomo praznovali?

Ob dvajsetletnici Beti bomo imeli vrsto prireditev. Nekateri datumi, ki jih navajamo, so le okvirni, se pravi, da bo lahko prišlo do manjših sprememb.

– 25. maj: srečanje mladine vseh TOZD Beti in drugih delovnih organizacij v Metliki. Ob tej priložnosti bo pripravljen kviz „Dvajset let Beti“, nastopile pa bodo tudi amaterske instrumentalne in vokalne skupine.

– 22. julij: v sodelovanju z občinskim odborom ŽB bomo pripravili srečanje borcev in mladine.

– 4. september: ta dan smo imenovali DAN TOZD IC. Razstava, ki jo pripravljamo, bo prikazala razvoj te temeljne organizacije združenega dela od 4. 6. 1966 – 4. 6. 1976. Tega dne bo tudi srečanje strokovnega aktiva učiteljev poklicnih tekstilnih šol Slovenije, predavanje o usmerjenem izobraževanju ter tehničnih novitetah v tekstilni industriji. Razstava dvajset let Beti:

– TOZD Konfekcija Črnomelj od 18. 10. 1976 do 22. 10. 1976

– TOZD Konfekcija Mirna peč od 25. 10. 1976 do 29. 10. 1976

– TOZD Konfekcija Dobova od 8. 11. 1976 do 12. 11. 1976

– TOZD v Metliki od 22. 11. do 26. 11. 1976

– 26. november: osrednja proslava ob praznovanju dvajsetletnice. Po predvidevanjih bo nastopil Akademski pevski zbor Tone Tomšič in recitator Boris Kralj. Tega dne bodo podeljena tudi priznanja, pohvale in nagrade najprizadenejšim sodelavcem.

– 22. december: srečanje predstavnikov JLA s predstavniki družbenopolitičnih organizacij.

ČESTITKA

TUDI NAŠE GLASILO SE PRIDRUŽUJE ČESTITKAM Z NAJBOLJŠIMI ŽELJAMI ZA TITOV ROJSTNI DAN, DAN GENIJA NAŠEGA LJUDSTVA, DAN MLADOSTI, VESELJA, SPROSČENEGA SMEHA IN DELOVNE VNEME. DA BI BIL O SE DOLGO TAKO!

35-letnico ustanovitve OF slovenskega naroda in praznik dela smo proslavili dostojno in slovesno. V programu na tovarniškem dvorišču je uspešno nastopila tudi mladinska folklorna skupina. (Foto: P. Riznič)

Vse o bolniški v prvih treh mesecih letošnjega leta

V preteklem letu je v naši delovni organizaciji na bolniško do 30 dni odpadlo 4,8 %, nad 30 dni s porodniško pa 7,1 % od skupnega fonda delovnega časa (skupni fond 2.330.925 ur, bolniška do 30 dni 145.278 ur in nad 30 dni 214.380 ur). Za izplačilo nadomestil osebnih dohodkov delavcem, ki so na bolniški do 30 dni (neposredno v breme podjetja) je bilo v gospodarskem načrtu za leto 1975 planirano 942.615 din, a izplačano 1.320.092 dinarjev, to je 40 % nad planiranim. To je kar lepa vsota, ki bi jo lahko uporabili za kaj drugega, na primer za reševanje preceh stanovanjskih problemov, za investicije ali druge naložbe ali za dotacije našim organizacijam, društvom, krožkom, sindikat, mladina, Rdeči križ, industrijsko gasilsko društvo, šport, kulturno-umetniške skupine itd.). Denar bi lahko uporabili morda za izlete, za nagrade najboljšim delavcem in podobno. Od sredstev v znesku 1.344.927 din, ki so planirana v gospodarskem načrtu za leto 1976 za nadomestilo osebnih dohodkov zaradi boleznin do 30 dni, bi lahko s skupnimi napori zmanjšali bolniško in tako privarčevali dobršen del sredstev.

Razen konkretnih ukrepov za zmanjšanje bolniške in sprejetega plana gospodarskega načrta za leto 1976 je v januarju letos v naši D. O. izvedena tudi anketa o bolniški. Zal anketne liste niso izpolnili vsi delavci, del anketnih listov pa tudi ni bil

pravilno izpolnjen. To delno zmanjšuje popolnost ankete. Odgovori dovolj zgovorno ilustrirajo mnenje o bolniški. Na prvo vprašanje, kaj je glavni vzrok za tako visok procent bolniške v naši delovni organizaciji, so delavci odgovorili:

- 27 % anketirancev, da gre to pripisati neodgovornosti posameznikov, ki bolniško izsilijo oziroma nenamensko porabijo;

- 22 % pripisuje to slabi organiziranosti sprejema zavarovancev in preveliki izgubi časa v zdravstvenih domovih ter preblagemu kriteriju zdravstvene službe;

- 19 % vidi vzrok v nezadostni kontroli delavcev na bolniški;

- 13 % zaradi splošnega neza-interesiranosti za zmanjšanje bolniške;

- 11 % zaradi nezadostne zdravstvene preventivne, varnostne in higiensko-tehnične zaščite na delu;

- 6 % zaradi splošnega slabega zdravstvenega stanja delavcev;

- 3 % anketirancev je izrazilo drugačna mnenja.

Na drugo vprašanje, kaj je mogoče v realnih mejah storiti, da se v letu 1976 občutno zmanjša izguba delovnih ur zaradi bolniške, so menili:

- 31 % anketiranih, da je potrebno izdelati in sprejeti pravilnik oziroma dopolniti že obstoječi samoupravni akt za stimulatno nagrajevanje tistih delavcev, ki v teku meseca nimajo izostankov z dela;

- 28 %, da je treba v pristojnem zdravstvenem domu pooblastiti zdravnika, ki edini lahko verificira bolniški stalež, da se skrajša čakanje, da se časovno določi preglede v zdravstvenem domu (ambulantni), oziroma da se po možnosti ti pregledi organizirajo v tovarni;

- 22 %, da se pooblasti komisijo, ki bo v sodelovanju s KSS in zdravstveno službo občasno neposredno kontrolirala delavce na bolniški (dvojnoljiva bolniška), a zoper kršilce je treba podvzeti stroge disciplinske ukrepe ter jim ne izplačati nadomestila OD;

- 19 %, da se v realnih mejah izboljšajo delovni in drugi pogoji, zaščita na delu in izobraževanje.

Na tretje vprašanje, ali je v DO nujno potreben socialni delavec, je 52 % anketiranih odgovorilo z DA.

Na četrto vprašanje, kaj je še potrebno storiti za izboljšanje varstva pri delu in zmanjšanje nesreč pri delu, je splošno mnenje, da je potrebna večja disciplina v izvajanju členov samoupravnega sporazuma in pravilnika o varstvu pri delu, da je potrebno poostriži odgovornost posameznikov, posebno pa neposrednih vodij-mojstrov, vodij TOZD in direktorjev sektorjev in služb, a zoper kršilce, brez izjem, strogo ukrepati v skladu s sprejetimi samoupravnimi sporazumi o medsebojnih razmerjih delavcev in o odgovornosti delavcev v združenem delu.

Kakšni so rezultati, doseženi glede zmanjšanja bolniške do 30 dni

v I. trimesečju 1976, je najbolj razvidno ob primerjavi z istim obdobjem lanskega leta v prvi tabeli.

Pri skoraj istem številu zaposlenih je bila izguba delovnih ur zaradi bolniške do 30 dni v I. trimesečju 1975 44.156 ur, (izplačano 379.284,40 din, v I. trimesečju 1976 pa 29.015 ur (izplačano 332.271,85 din). Razlika v izplačilih ni tako občutna, saj so bili osebni dohodki v letu 1975 znatno nižji od OD v letu 1976, je pa visoka v delovnih urah, saj je bil v I. trimesečju 1976 za 15.141 ur manjši izpad ali za približno 34 %. Resda je v I. trimesečju 1975 bilo večje število odsotnih z dela zaradi gripe, je pa dejstvo, da so ukrepi in splošni napori za zmanjšanje bolniške do 30 dni imeli svojo težo.

Samo zaradi ilustracije še nekaj podatkov o bolniški do 30 dni v novembru in decembru 1975. Bolniška do 30 dni je dosegla 12.358 ur in 115.553,00 din izplačil v novembru in 11.015 ur oz. 108.984,00 din izplačil v decembru 1975.

Čeravno so rezultati glede zmanjšanja bolniške do 30 dni (rezultati bi bili natančnejši, v kolikor bi FRS vodil evidenco bolniške do 30 dni ločeno: bolniška in nega družinskega člana) vidni in ovrednoteni, s tem še ne moremo biti zadovoljni, posebno če te podatke analiziramo in primerjamo s planirano izgubo delovnih ur (izpadi) zaradi bolniške do 30 in nad 30 dni, ki smo si jih načrtovali in vsi sprejeli z gospodarskim načrtom za leto 1976.

DOSEŽENA IZGUBA DELOVNIH UR IN IZPLAČANA NADOMESTILA OSEBNIH DOHODKOV ZARADI BOLNIŠKE DO 30 DNI V I. TRIMESEČJU (VKLJUČNO NEGA DRUŽ. ČLANA)

TOZD	MESEC	1975		NADOMESTILO OD DIN	1976		NADOMESTILO OD
		POPREC. ŠT. ZAPOSLENIH	IZGUBA DEL. UR		POPREC. ŠT. ZAPOSLENIH	IZGUBA DEL. UR	
KODRANKA	JANUAR	148	2244	18.569,75	128	824	7.372,00
IN VOLNA	FEBRUAR	142	1324	10.515,40	127	448	5.075,80
	MAREC	130	1248	9.681,20	126	1168	10.087,20
PLETILNICA	JANUAR	103	1220	10.154,95	107	928	11.551,00
	FEBRUAR	104	1248	10.651,30	108	488	5.297,80
	MAREC	108	616	9.820,45	108	777	8.237,55
BARVARNA	JANUAR	86	1160	11.361,50	94	1032	6.247,15
	FEBRUAR	86	648	5.602,45	94	504	8.834,55
	MAREC	86	1040	11.849,00	93	488	5.944,20
KONFEKCIJA	JANUAR	335	4824	38.996,10	333	3862	34.211,85
METLIKA	FEBRUAR	345	2904	25.696,55	351	1410	20.319,80
	MAREC	347	3640	26.553,60	351	2424	23.500,75
KONFEKCIJA	JANUAR	228	2412	17.777,50	229	1616	18.189,60
ČRNOMELJ	FEBRUAR	225	2784	19.609,90	231	1244	24.183,20
	MAREC	223	1852	19.393,95	229	1352	13.708,10
KONFEKCIJA	JANUAR	127	1528	11.735,75	128	432	4.715,30
MIRNA PEČ	FEBRUAR	127	516	4.883,00	127	280	6.245,80
	MAREC	127	1284	11.725,10	127	744	8.195,45
KONFEKCIJA	JANUAR	149	2008	13.491,80	142	872	8.811,20
DOBOVA	FEBRUAR	149	1696	14.805,20	142	1016	10.376,80
	MAREC	151	1392	12.434,00	143	2488	23.929,60
IZOBR.	JANUAR	10	-	-	10	-	-
CENTER	FEBRUAR	10	48	589,70	11	-	-
	MAREC	10	-	-	11	-	-
DSSS	JANUAR	275	3020	29.555,70	274	1408	20.424,50
	FEBRUAR	273	1756	15.953,75	270	987	10.344,70
	MAREC	273	1744	17.877,10	262	2223	35.667,95
SKUPAJ	JANUAR	1461	18416	151.642,75	1445	10979	111.522,60
	FEBRUAR	1461	12924	108.307,25	1461	6377	90.678,45
	MAREC	1455	12816	119.334,40	1450	11664	130.170,80
I	I. TRIMESEČJE	1459	44156	379.284,40	1452	29015	332.371,85

PLAN FONDA DELOVNEGA ČASA PO TOZD ZA LETO 1976 IN PLANIRANI IZPADI ZARADI BOLEZNIN (IZ TABELA 11 GOSP. NAČRTA ZA 1976)

TOZD	SKUPNI FOND DEL. ČASA (UR) DEL. UR	PLANIRANA IZGUBA ZARADI:			
		BOLEZNIN DO 30 DNI DEL. UR	%	BOLEZNIN NAD 30 DNI DEL. UR	%
KODRANKA IN VOLNA	280.576	6.784	2,5	6.784	2,5
PLETILNICA	238.928	8.088	3,5	6.932	3
BARVARNA	208.240	10.070	5	6.042	3

KONFEKCIJA METLIKA	819.808	27.750	3,5	71.360	9
KONFEKCIJA ČRNOMELJ	506.352	17.140	3,5	39.178	8
KONFEKCIJA MIRNA PEČ	291.536	7.458	3	19.737	7
KONFEKCIJA DOBOVA	309.072	10.462	3,5	20.924	7
IZOBR. CENTER IN DSSS	607.184	14.681	2,5	23.490	4
SKUPAJ	3.249.196	103.433	3	194.447	6

DEJANSKI IN PLANSKI PROCENTI BOLNIŠKE DO IN NAD 30 DNI V I. TRIM. LETA 1976

DEJANSKI ODSOTOK BOLNIŠKE

TOZD	MESEC	SKUPAJ FOND DEL. ČASA (UR)		DO 30 DNI		NAD 30 DNI		PLANIRANI % BOLNIŠKE	
		UR	%	UR	%	DO 30 DNI	NAD 30 DNI		
KODRANKA	I	23.472	824	3,5	1816	7,7			
IN VOLNA	II	21.908	448	2	1728	7,9	2,5	2,5	
	III	23.152	1168	5	1736	7,5			
PLETILNICA	I	19.408	928	4,8	992	5,1			
	II	18.846	488	2,6	1028	5,5	3,5	3	
	III	19.901	777	3,9	1040	5,2			
BARVARNA	I	17.201	1032	6	1000	5,8			
	II	16.573	504	3	1004	6	5	3	
	III	17.083	488	2,9	1000	5,9			
KONI. METLIKA	I	60.929	3862	6,3	6052	9,9			
	II	61.365	1410	2,3	5948	9,7	3,5	9	
	III	65.039	2424	3,7	5716	8,8			
KONI. ČRNOMELJ	I	41.422	1616	3,9	2848	6,9			
	II	40.210	1244	3,0	3252	8,0	3,5	8	
	III	41.704	1352	3,2	3768	9,0			
KONI. MIRNA PEČ	I	23.318	432	1,9	1260	5,4			
	II	22.287	280	1,3	1344	6,0	3	7	
	III	23.288	744	3,2	1284	5,5			
KONI. DOBOVA	I	26.171	872	3,3	3040	11,6			
	II	25.070	1016	4,1	3174	12,7	3,5	7	
	III	25.888	2488	9,6	2412	9,3			
IZOBR. CENTER	I	1.840	-	-	184	10,0			
	II	1.904	-	-	184	9,7	2,5	4	
	III	2.024	-	-	184	9			
DSSS	I	50.230	1408	2,8	3324	6,6			
	II	46.515	955	2	3734	8	2,5	4	
	III	37.726	1495	4	2000	5,3			
SKUPAJ	I	263.911	10974	4,2	20516	7,8			
	II	253.978	6325	2,5	21396	8,4	3	6	
	III	255.805	10936	4,3	19140	7,5			

Bolniška do 30 dni je glede na I. trimesečje 1975 v I. trimesečju leta 1976 nižja za 34 %, je pa še vedno višja od planirane v gospodarskem načrtu za leto 1976. Iz tabele 3 je razvidno, da so nekateri tozdi znatno nad planirano bolniško, to so: TOZD Kodranka in volna, Pletilni-

ca, Barvarna in posebno TOZD Konfekcija Dobova.

Bolniška nad 30 dni (od 1. 4. 1976 dalje izplačila nadomestil osebnih dohodkov je v podjetju, ne več pri skupnosti socialnega zavarovanja) je v primerjavi z istim obdobjem 1975 izredno visoka. Vse TOZD in DSSS so v odstotkih nad planom.

1975	1976	Mesec	Del. ur - bolniška nad 30 dni	Opomba
Januar	15.370	januar	20.516	Razlika pri skoraj istem številu zaposlenih je 12.712 ur
Februar	14.032	februar	21.396	
Marec	19.938	marec	19.140	
Skupaj	48.340		61.052	

V pripravi je analiza po TOZD in DSSS glede vzrokov za takšno povečanje izgube delovnega časa zaradi nege družinskega člana, spremstva in boleznin. Kar se tiče odsotnosti z dela zaradi porodniških dopustov, je

letos število delavk znatno večje, saj je to logično glede na to, da naša delovna organizacija zaposluje nad 76 % žensk, predvsem mladih.

In na kraju še pregled nesreč pri delu:

Nezgode (nesreče)	1975	I. trim. 75	I. trim. 1976
Skupno število nezgod	32	13	14
Od skupnega števila št. nezgod na delu	28	12	8
št. nezgod na poti	4	1	6
Resnost	11,7		
Pogostnost	2,2		
Število izgubljenih del. ur	3016	1672	768

Iz števila izgubljenih delovnih ur je razvidno, da se je v I. trimesečju 1976, leta v odnosu na isto obdobje 1975 stanje znatno popravilo (45 % manjša izguba del. časa). Čeprav je

bilo več nezgod v I. trimesečju 1976, je število nezgod (nesreč in njihova resnost) na delu znatno manjša v primerjavi s I. trimesečjem 1975.

D. Z.

OBETAJOČ ZBOR

Na prvomajski proslavi je zapel tri pesmi tudi zborček naše poklicne šole. Tovarišica Nenadičeva mi je povedala, da dekleta rada pojejo. In to je lepo in prav. Človek je vesel vsakršnega novega rojstva, dekletom lahko le čestitamo za trud, pogum in za lepo zapete pesmi.

Nepravični bi bili, če ne bi pohvalili tudi folklorne skupine. Mladi so zaplesali kot se spodobi, škoda je le, da ni bilo zraven tudi tamburašev. Toda le-ti imajo velike težave z nakupom prepotrebnih instrumentov. Denarja ne morejo nikjer izvirati, so si pa nekateri člani ansambla sami kupili glasbila. Preporodu amaterizma bomo morali posvečati veliko več pozornosti, če ga hočemo obdržati in ga razširiti.

Prijetno je bilo slišati učenke poklicne šole, ki so zapele tri pesmi. Le tako naprej, dekleta, da vas bomo še večkrat slišali in da nas boste še večkrat razveselile! (Foto: P. Riznič)

Večni stražarji

Naše prostovoljno industrijsko gasilsko društvo deluje že več kot petnajst let in člani so v tem času dokazali, da je več kot potrebno. Med najstarejšimi gasilci je prav gotovo Jože Pirkovič, poveljnik industrijske gasilske čete, ki je o delu in načrtih društva povedal naslednje:

„Prepričan sem, da je naša 55-članska vrsta pod vodstvom poklicnega gasilca Martina Fira ta čas med najboljšimi v občini. Zavedamo se, da se nam ogenj ali katastrofa ne bosta napovedala, zavoljo tega smo na „večni straži“. Ker se zavedamo, da „stare“ kosti ne bodo mogle v nedogled streči cevem, brizgalnam in drugim gasilskim pripomočkom, skrbimo za podmladek. Zategadelj smo dosedaj pripravili vrsto tečajev, seminarjev in vaj, na katerih novi, pa tudi stari člani društva izpopolnjujejo svoje znanje. To pa ni vse. Z gasilskimi spretnostmi seznanjamo vse zaposlene. Pomagamo si s kratkimi nekajurnimi tečaji. Z enkrat smo z našim delom zadovoljni, zlasti zato, ker so se v zadnjem času začele za naš „šport“ zanimati tudi ženske. Pred leti se je lahko Beti postavila z močno žensko desetino, ki se na tekmovaljih ni ustrašila skorajda nobene moške vrste, danes pa je za gasilstvo zagreta le ena, in kot kaže, bomo prav z njeno pomočjo poživili žensko gasilsko vrsto. Zdi se mi, da bo najbolje, ko bomo po vseh tozdih organizirali trojke in desetine, morda kdaj kasneje pa bomo razmišljali še o novi obliki organiziranja ženskih gasilskih vrst...“

Jože Pirkovič, gasilec s 25-letnim stažem, je med drugim povedal, da je njihovo društvo sorazmerno dobro opremljeno. Premore lastni avto in vso najnujnejšo opremo, in kar je najvažnejše, odlično se razume s „sosedmi“, predvsem z Novotekovimi gasilci. Ob skupnih vajah si izmenjujejo izkušnje, spoznavajo se z gasilskimi pripomočki, kajti nihče ne ve, kdaj lahko njihova naprava odpove.

Družbena samozaščita je skupna naloga

Izhajajoč iz načela, da je družbena samozaščita pravica in dolžnost vseh občanov, organizacij združenega dela in drugih samoupravnih ter družbenopolitičnih organizacij in skupnosti in da so naše TOZD podpisnice (po občinah) družbenega dogovora o družbeni samozaščiti se postavljajo pred nas številne naloge in aktivnosti v okviru samoupravnih pravic in dolžnosti s ciljem, da preprečujemo vsa delovanja:

- ki ogrožajo ustavno ureditev in teritorialno nedotakljivost,

- ki ogrožajo oblast delavskega razreda in delovnih ljudi ter njihove samoupravne pravice,

- ki ogrožajo samoupravno ekonomsko osnovo družbe, družbeno in zasebno premoženje,

- ki razbijajo bratstvo, enotnost in enakopravnost jugoslovanskih narodov in narodnosti,
- ki ogrožajo pridobitve narodnoosvobodilne borbe,

- ki kršijo in kratijo samoupravne in druge pravice ter svoboščine občanov, socialistično moralo, kakor tudi druge priznane socialistične vrednote, tako da:

- varujemo samoupravne pravice delovnih ljudi in občanov ter se borimo proti raznim zlorabam in izkoriščanju,

- se borimo proti vsem pojavom, katerih cilj je razbijati bratstvo, enotnost in enakopravnost jugoslovanskih narodov in narodnosti in proti pojavom, ki ogrožajo pridobitve NOB,

- varujemo družbeno premoženje in skrbimo za osebno varnost delovnih ljudi in občanov,

- se borimo proti gospodarski kriminaliteti, proti zlorabam pri razpolaganju z družbenim premoženjem, korupciji, neljalni konkurenci, zlorabam poslovne morale, protipravnemu prisvajanju družbenega premoženja in nevestnemu gospodarskemu poslovanju,

- skrbimo za preventivne ukrepe za zaščito proti elementarnim nesrečam in epidemijam,

- skrbimo za varovanje javnega reda, splošne ter prometne varnosti delovnih ljudi na svojem območju,

- skrbimo, da z ustreznimi socialnimi, vzgojnimi in drugimi dejavnostmi opravimo v svoji sredini vzroke za kriminalne in druge asocialne pojave,

- s primernimi oblikami množične vzgoje razvijamo var-

nostno kulturo med delavci naših TOZD in delavci skupnih služb, socialistični patriotizem in zavest o pomenu varnostne službe,

- nudimo svojo pomoč državnim organom in službam pri izpolnjevanju nalog s področja ustavnega varstva, osebne varnosti občanov, vzdrževanja javnega reda in mira, preprečevanja in odkrivanja kaznivih dejanj in odkrivanja storilcev kaznivih dejanj,

- dajemo pristojnim organom in službam ter drugim družbenopolitičnim dejavnikom pobude za reševanje problemov varstva družbenih vrednot in opozarjamo na smeri in oblike preventivnega delovanja.

Področje delovanja družbene samozaščite, kakor je razvidno iz nekaj zgoraj naštetih aktivnosti, je zelo široko in pestro. To je obrambni mehanizem, ki varuje človeka, družbo in samoupravljanje ter vse vrednote, ki izhajajo iz naše družbene ureditve. S krepitvijo družbene samozaščite v naših TOZD in v D. O. ter z našim aktivnim in zavestnim delovanjem na vseh področjih bomo dali velik osebni prispevek k boljšemu poslovanju in splošnemu izboljšanju osebnega in družbenega standarda, kar je najboljši odgovor vsem našim sovražnikom.

Poleg odbora za LO in družbeno samozaščito podjetja ter pododborov v TOZD, pri nadaljnjem razvoju družbene samozaščite v TOZD in v DSSS morajo imeti pomembno vlogo sindikalne organizacije, odbori samoupravne delavske kontrole in ostali družbenopolitični dejavniki v TOZD in v D. O. ter vsi delovni ljudje, ki jim je varovanje naštetih vrednot pri srcu.

Objektivno in vsestransko informiranje delovnih ljudi, utrjevanje in dopolnjevanje varnostne kulture naših delavcev, seznanjanje delavcev z delovanjem sovražnika in njegovimi metodami, nadaljnje razvijanje samoupravljanja in povečana odgovornost vsakega posameznika je največji porok, da se bo v naši delovni organizaciji v družbeno samozaščito vključila večina delovnih ljudi. Družbena samozaščita je sestavni del samoupravnih odnosov in mora biti ves čas sestavni del vsakodnevne samoupravnega delovanja delavcev in njihovih samoupravnih organov.

- V SR Sloveniji je v pripravi tudi zakon o družbeni samozaščiti. Ta zakon bo spodbuda za nadaljnjo akcijo, saj bomo morali družbeno samozaščito v TOZD in v D. O. v skladu s tem zakonom pravno normirati, tako da bo vsakdo poznal svoje mesto in obveznosti v njej. Do takrat pa bodo ta vprašanja pravno urejena s pravilnikom o družbeni samozaščiti v naši delovni organizaciji.

Da bi manifestirali podružabljeno skrb za varnost kot pravico in dolžnost vseh delovnih ljudi in občanov praznujemo vsako leto TEDEN VARNOSTI IN DRUŽBENE SAMOZAŠČITE, in sicer v tistem tednu, ki vključuje 13. maj. Poleg organiziranja proslave (v občini, delovni organizaciji ali temeljni organizaciji združenega dela) tedna varnosti in družbene samozaščite praznujemo lahko tudi z organiziranjem svečane seje pristojnega samoupravnega organa, s publiciranjem aktivnosti in uspehov na področju družbene samozaščite, ter tako, da se podelijo pohvale in priznanja.

D. Ž.

Marsikdo meni, da je delo v telefonski centrali prijetno. V resnici pa je precej drugače, saj morajo biti telefonistke ves čas zbrane, prijazne, pri iskanju telefonskih številok okretne, itd.

Oblike varčevanja in najetje kreditov za stanovanja

Podružnice Ljubljanske banke na območju Slovenije so sprejele nov pravilnik o varčevanju in dajanju

1. MAJ —

VRSTA PRIREDITEV

Mednarodni praznik dela 1. maj smo proslavili v Metliki z vrsto kulturnih prireditev. Osrednja proslava, posvečena tudi obletnici OF, je bila v domu Partizana. Na akademiji je bil pester kulturni program, ki so ga pripravili pevski zbor osnovne šole, člani literarne skupine mladinskega kluba ter metliška godba na pihala. Pomemben dogodek je bila podelitev priznanj OF in državnih priznanj organizacijam in posameznikom. Priznanje OF je dobila ob svoji 20-letnici tudi Beti, vendar bo priznanje izročeno 26. novembra ob proslavi 20-letnice naše delovne organizacije.

Proslavljanje prvega maja smo zaključili s kresom na Veselici, ob katerem se je zbralo veliko ljudi, predvsem mladih.

JANEZ ŽELE

kreditov za stanovanjsko izgradnjo. Po tem pravilniku lahko vsakdo sklene pogodbo z banko, s katero se zaveže, da bo namensko varčeval za nakup, popravilo ali gradnjo stanovanja. Po preteku varčevalne dobe dobimo poleg vrnjenih prihrankov še posojilo, katerega višina je odvisna od varčevalne dobe in višine prihrankov. Ne glede na to, ali varčujemo z enakimi mesečnimi zneski ali z enkratnim pologom, je odstotek posojila na privarčevani znesek večji, čim daljša je doba varčevanja.

Na primer: varčujemo tri leta z mesečnimi pologi po 1.000 dinarjev. Po treh letih dobimo vrnjen svoj prihranek 36.000 dinarjev z 2 % obrestmi. Poleg tega imamo pravico do kredita v višini 160 % na privarčevani znesek, če gradimo v okviru organizirane stanovanjske graditve ali 140 %, če gradimo izven usmerjene in organizirane stanovanjske graditve. Če ne upoštevamo obresti, imamo po treh letih na razpolago 93.600 dinarjev za gradnjo v okviru organizirane graditve ali 86.400 dinarjev za gradnjo izven organizirane stanovanjske graditve.

Druga oblika varčevanja za stanovanja je enkratni polog. To je navadno večji znesek denarja, ki ga vežemo pri banki za določeno število let. Če ta znesek vežemo na tri leta, dobimo poleg pologa še 200 % posojila za gradnjo v okviru organizirane graditve ali 180 % za gradnjo izven organizirane stanovanjske graditve.

Poleg varčevanja vsakega posameznika, kot je opisano zgoraj, lahko organizacija združenega dela pogodbeno veže svoja prosta stanovanjska sredstva pri banki za dobo najmanj pet in največ petindvajset let. S tem dobi po določeni čakalni dobi pravico do posojila. Višina posojila je odvisna od višine vezanih sredstev in čakalne dobe.

Čakalna doba	% posojila od zneska vezanih sredstev
10 mesecev	do 175 %
18 mesecev	do 210 %
24 mesecev	do 250 %
36 mesecev	do 290 %

Organizacija združenega dela lahko sklene z banko pogodbo tudi za vezavo določenega zneska, ki ga vplača v desetih enakih zaporednih mesečnih obrokih. Tudi na podlagi tega dobi pravico do posojila. To posojilo se lahko porabi:

a) za nakup najemnih stanovanj za člane delovne skupnosti,
b) znesek posojila se lahko razdeli v obliki stanovanjskih posojil graditeljem stanovanjskih hiš.

Tako smo na kratko prikazali vse oblike in možnosti varčevanja in najetja kreditov za stanovanja. Kdor ima namen graditi hišo, mu priporočamo, naj najprej nekaj let namensko varčuje z enakimi mesečnimi zneski. Posojilo, dobljeno na podlagi varčevanja, veliko koristi vsakemu graditelju. Poleg tega pa

lahko vsakdo dobi tudi posojilo pri organizaciji združenega dela. Le tako bo gradnja končana hitreje in z manj težavami.

TONE TOMC

Betko ima besedo

Na naših sestankih mrgoli tujk. v dokaz za to smo zapisali tuje besede, ki so bile izgovorjene na sestanku kolegija v pičlih petnajstih minutah (sestane je sicer trajal pet ur in trideset minut): organoleptično, parametri, konstatacija, trend, nonsens, varianta, kontrolor, centralizirati, kompletno, diskusija, konsultacija, avtomatsko, konkretno, situacija, tolerirati, regulirati, akceptirati, reorganizacija plana, bonificirati, defekt, faza, registrirati, kontakt, moment, procent, generalna rešitev, instrument, vkalkulirane, arbiter, komplicirati, naštelati, limitirati, korigirati, procedura, stimulans, klasificirati, fascikel, struktura, fauš, potencirati, epilog diskusije, realna številka, team, selekcija, nesinhronizacija, fleksibilno, aspekt in tako dalje.

Zakaj po domače, če lahko tuje?

Za mlade družine najtežje

Prednostna lista prosilcev za družbeno stanovanja je bila objavljena nekaj številka nazaj, danes pa smo nekaterim od čakajočih zastavili vprašanja, kot: kakšno je trenutno vaše stanovanjsko stanje, ste že kdaj pomislili na gradnjo lastne hiše in kaj bi bilo treba po vašem storiti, da bi se zadeve okrog stanovanjske izgradnje izboljšale, pospešile?

ILIJA ŠAJATOVIČ: Stanujem v družbenem stanovanju, ki ni zračno ne sončno. To je le sobica z urejenimi sanitarijami. Vse skupaj je

majhno, premajhno. Mislim, da je pri nas vseh premalo samoiniciative, premalo vloženega lastnega truda. V najtežjem položaju so prav gotovo mlade družine. Pri točkovanju je danih preveč točk za izobrazbo in premalo za leta službe. Najbrž bo treba slej ko prej popraviti dosedanj pravilnik, kajti še zdaleč ne ustreza razmeram. Resnica pa je tudi, da je kvadratni meter stanovanjske površine zelo drag. V naši občini pa še posebno.

VILMA SLOBODNIK: V Beti delam že devetnajst let.

Trenutno stanujem v garsonjeri z osemnajstletnim sinom. Na gradnjo hiše sem sicer že večkrat pomislila, toda denarja ni. Zdaj, ko je sin že odrasel, bi se morda skupno lotila zidanja. Pomanjkanje stanovanj vnaša med ljudi nemir, prepire, negotovost in slabo voljo, kar se gotovo pozna tudi pri delu. Odločiti bi se morali za delo ob prostih sobotah, če hočemo zbrati več sredstev. Drugače se bo vlek problem v nedogled.

MILENA BADOVINAC: V podjetju sem pet let. Z možem in hčerko stanujemo v župnišču. Imamo sobo, kuhinjo ter sanitarije, ki pa so stran od teh prostorov. Ja, gradnje bi se lotili, a ni denarja nikoli dovolj. Mislim, da ne bi bilo neumno, ako bi vsakdo od prosilcev varčeval, iz skupnih sredstev pa bi se dodelili primerni krediti. Po izplačilu le-teh bi bilo stanovanje last posojilojemalca. To se mi zdi najpametnejša rešitev.

DANICA BELAVIČ: V Beti delam trinajsto leto. Z družino — dva otroka in mož

— stanujemo v enosobnem družbenem stanovanju brez kopalnice. Prostor je precej vlažen. Da bi pričeli z gradnjo hiše, ne moremo niti pomisliti. V pravilniku o dodeljevanju stanovanj je preveč poudarjena izobrazba in premalo zvestoba kolektivu.

JANKO BELAVIČ: Ne bi odgovarjal na vprašanja, o katerih je že govorila moja žena. Bi pa predlagal, da bi se zbirala sredstva v solidarnostnem skladu. Tako bi se problemi hitreje reševali. To pa je nujno potrebno, ker so problemi več kot pereči.

STANKO KRIŽ
(Foto: Tone Bezenšek)

Izkušnje že dalj časa kažejo, da so prav glasila delovnih skupnosti eno najbolj branih, uspešnih in razširjenih sredstev za informiranje. Zavaljo tega je društvo SRS za boj proti raku pred kratkim poslalo uredništvom tovarniških listov vrsto poučnih prispevkov naših vidnih strokovnjakov o posameznih vrstah raka. Avtorji izredno zanimivih prispevkov so odstopili svoje honorarje v korist boja proti raku, in naše uredništvo se je na enem izmed zadnjih sestankov odločilo, da bo v posameznih številkih v celoti objavilo prejeta gradivo.

Slovenskemu društvu za boj proti raku se uredništvo najtopleje zahvaljuje za poslane članke v upanju, da bo „Vezilo“ pomagalo pri prizadevanjih v boju proti raku.

Rak na dojki

Med boleznimi, ki jih s skupnim imenom označujemo kot rakaste, je rak na dojki ena najpomembnejših. To pomembnost bolezni zasluži zaradi nekaterih neugodnih značilnosti: gre za vrsto raka, ki zelo pogosto, če ne celo najpogosteje, prizadeva ženske, ki so komaj dobro zakoračile v četrto desetletje življenja; zdravljenje raka na dojki je navadno dolgotrajno, neprijetno in neredko brez uspeha; odkrivanje raka na dojki je v zgodnjem razvojnem obdobju boleznih težavno.

Rak na dojki vznikne iz celic žlez, namenjenih izdelavi mleka, ali pa iz celic izvodil, po katerih prispe mleko iz žleze. Razumljivo je, da tako zgodnjega dogajanja ne moremo opaziti drugače kot z drobnogledom. Ščasoma pa moremo tako spremembo otipati, ker se bolno tkivo loči od zdravega po trdoti. Ni pa redko, da se začne bolezen v več predelih v dojki ali v obeh dojkah hkrati. Zaradi enostavnosti sledimo poteku ene same rakaste zatrdine: s svojo rastjo uničuje zdravo tkivo dojke, vraste se v kožo, ki se vname ali celo razpade, tako da se na tem mestu pojavi rana. Po drugi strani pa se razraste rakavina tudi v steno prsnega koša in povzroči, da se bolni organ povsem zraste s podlago.

Ceprav torej rak prej ali kasneje uniči dojko, v kateri je zrased (ne pozabimo tega, kadar govorimo o kirurškem zdravljenju raka na dojki!), pa je vendar bolezen usodnejša zaradi neke druge lastnosti: celice rakavine lahko zapuste in tudi praviloma zapuščajo kraj, kjer so nastale, in se po mezigovničnem in krvnem obtoku selijo v pazdušne bezgavke in notranje organe. Na srečo ne najdejo vedno ugodnih tal za naselitev in rast, pogosto pa se to zgodi. Ja-

sno je, da delovanje organa, v katero se je naselila rakavina, slabi in končno preneha. Kaj to pomeni pri kakem življenjsko potrebnem organu, ni treba posebej povedati.

Zdravljenje raka na dojki je odvisno od njegovega obsega in razsežnosti. Dokler sodimo, da je rak zajel le dojko in njeno najbližje okolico, naravnano zdravljenje le v ta predel, bodisi da ga odstranimo z operacijo, bodisi da zavremo rast rakavine z obsevanjem z ionizirajočimi žarki. Pri tem velja načelo, da je kirurška odstranitev boleznih zanesljivejša kot pa njeno uničevanje in zaviranje z obsevanjem. Kadar pa najdemo znake rasoja v notranjih organih, takrat posvetimo vso pozornost zdravljenju zasevkov in se manj oziramo na obolelo dojko. Pri zdravljenju zasevkov, ki so praviloma številni, uporabimo spoznanje, da vplivajo na rast rakavine zavirajoče ali pospešujoče nekateri hormoni, izločki spolnih žlez. Vrsta zdravlilnih postopkov temelji na tem spoznanju, pa naj gre pri tem za odstranitev žlez, kjer hormoni ostajajo, ali pa za preprosto vnašanje teh snovi v telo. Poleg tega so v zadnjih desetletjih našli vrsto kemičnih spojin, ki prav tako uničujejo rakaste celice, predvsem s preprečevanjem njihove delitve. Te snovi imenujemo citostatiki. Seveda bi bila ta zdravila idealna, če bi prizadevala le rakaste celice, ne pa tudi zdravih. Tako pa se ta zdravila hitro sprevržejo v strup, če niso v večjih rakah.

Ves čas že besedujemo o zdravljenju. Kaj pa je o zdravljenju? Rak na dojki je zahrbtna bolezen in zato težko govorimo o zdravljenju. Govorimo pa lahko o obdobju, ko je bolnica brez znakov boleznih, govorimo lahko o obdobju, ko sicer najdemo znake boleznih, vendar bolnici ne povzročajo težav in podobno. Ne izmikamo se odgovoru o zdravljenju, le pojasniti moramo, kaj zdravljenje v našem primeru sploh pomeni. Zaradi enostavnosti odgovora recimo takole: če začnemo zdraviti bolnice z rakom na dojki v tako imenovanem zgodnjem stanju boleznih, lahko računamo, da jih bomo srečali čez deset let brez znakov boleznih osmero od deseterice. Če pa začnemo zdraviti raka na dojki v napredovalnem stanju, ne moremo pričakovati, da bi sploh katera teh bolnic dočakala deset let.

Iz tega preprostega odgovora je moč razumeti, zakaj toliko in vedno znova govorimo o zgodnjem odkrivanju raka na dojki. Drugi vzrok velikega zanimanja za zgodnje odkrivanje raka na dojki pa je dejstvo, da je zgodnje odkrivanje te boleznih izredno težavno, kot je nasprotno zdravljenje take zgodaj odkrite boleznih razmeroma preprosto in uspešno. Upoštevati moramo, da ni vsaka zatrdina v dojki rak, nasprotno, rak je vir neznanega dela zatrdin, ki se pojavljajo v dojkah. Zato moramo omeniti sicer nenevarne zgoščitve žleznega tkiva dojke, kar učeno imenujemo mastopatije ali displazije. Te spremembe so odraz delovanja organov z notranjim izločanjem, predvsem jajčnikov, skrivajo pa nevarnost, da zaradi njih prezremo rakasto zatrdino. Upoštevati moramo še resnico, da nobena od danes znanih, enostavnih preiskovalnih metod, ki jih lahko na široko uporabljamo, ne more zanesljivo pojasniti, kakšna je narava zatrdine v dojki. Pred nedavnimi je morda v javnosti zbujala take upe rantska preiskava dojke. Ta način preiskave je postal sicer eden od temeljnih preiskovalnih načinov dojke, za množično uporabo, kot je to primer pri fluorografiji, pa ni primeren.

Pri odkrivanju raka na dojki imamo opraviti s skoraj nepregledno množico sprememb, pri katerih mo-

ramo ločiti nevarne od nenevarnih. Pri tem si moramo pomagati z nekaterimi medicinskimi ugotovitvami, da rak na dojki prizadeva določen del žensk pogosteje kot druge. Med značilnosti tega dela žensk sodi starost nad 35 let; rak na dojki je pogostejši pri ženskah, ki niso nikoli rodile ali pa so prvič rodile po 30. letu starosti. Zenske, katerih mater ali sestro je prizadel rak na dojki, pogosteje zbole za to boleznijo.

Raka na dojki večinoma odkrijejo bolnice same. Zal pa jih več kot polovica pride pozno na zdravljenje. Zenske navadno vedo za spremembo v dojki mesece in mesece, ne gredo pa k zdravniku, misleč, da spremembi ne velja posvečati pozornosti, ali pa zato, ker prav dobro slutijo nevarnost, boje pa se izvedeti resnico. Očitno je, da moramo teh nekaj dejstev posredovati našemu prebivalstvu, predvsem pa seveda ženskam; prepričati jih moramo, da ni izgubljen čas, ki ga posvetijo mesečnemu pregledu lastnih dojk; prepričati jih moramo, da velja prepustiti zdravniškim rokam vse spremembe v dojkah, pa naj gre za zatrdine, izcedek iz bradavic, „vnetja“ v dojkah ali v koži dojke, ki v mesecu dni ne izginejo. Nedvomno pa je potrebno prepričati ženske, da je treba premagati strah pred trenutkom, ko bo morda zdravnik povedal neugodno resnico. Bolj ko bodo premagovale ta strah, manj bo resnica o raku na dojki neugodna in manj usodna.

Dr. JURIJ LINDTNER

Rak na maternici

VEČ KAKOR 90 ODSOTKOV BOLNIC Z ZAČETNO OBLIKO BOLEZNI LAHKO POPOLNOMA OZDRAVI

Pri ženskah se pojavlja rak najpogosteje na spolovilih in na dojkah, takoj za tem pa na želodcu. Na leto zbolijo v Sloveniji okrog 300 žensk za rakom na maternici. V skoraj 80 odstotkih prizadene rak ženska spolovila ali vratu maternice, kjer je sploh najpogostejši, ali pa telo maternice. Na vratu maternice se navadno pojavlja v dobi rodniosti, to je v dobi, ko ima ženska še svoje perilo, na telesu maternice pa največkrat v dobi mene ali pa še kasneje.

Pravi vzroki za nastanek raka na vratu in telesu maternice nam še niso znani. Vemo pa, da židinj in muslimanke redkeje obolevajo za rakom na vratu maternice kot ženske drugih veroizpovedi. To pripisujejo obrezovanju spolnega uda pri moških in spolni higieni, ki jo morajo ženske in moški izpolnjevati pred spolnim občevanjem in po njem. Zdravniki raznih specialnih vej medicine se trudijo, da bi s svojimi znanstveno-raziskovalnimi študijami čimprej odkrili povzročitelje rakavih obolenj. Tehnični napredek in ogromno število znanstvenikov ter tehnikov ob sočasni neprecenljivi finančni podpori je rodilo sen človeštva, da bi se človek lahko sprehotel po luni. Zato tudi pri rakavih obolenjih lahko upamo na skorajšnji uspeh.

Zenska, ki skrbi za svojo spolno higieno, lahko že zgodaj opazi bolezenske spremembe. To so izcedki iz nožnice, nepravilnosti v mesečnem perilu, bolečine pri občevanju ali pa krvavkasti izcedki po občevanju. V takih primerih se morajo ženske takoj pogovoriti o svojih opažanjih z zdravnikom, najbolje kar s specialistom za ženske bolezni. Nujno je, da bi bila vsaka ženska toliko zdravstveno prosvetljena, da bi že od 18. leta dalje hodila vsaj enkrat na leto

na ginekološki pregled. Strah pred ginekološkim pregledom je že marsikatero žensko stal življenje, ker je tako zamudila pravočasni začetek zdravljenja.

Zenske lahko prihajajo danes pri nas v ginekološke ambulante oziroma k specialistu ginekologu brez posebne napotnice. Tako se lahko pogovorijo z ginekologom o vseh svojih težavah in opažanjih morebitnih bolezenskih znamenj. Z ginekološkim pregledom, ki sledi takemu pogovoru, skušamo ugotoviti lego in velikost posameznih ženskih spolov. Nato pregledamo še s tako imenovanim zrcalom vso nožnico in maternični vrat. S posebno optično povečevalno napravo, ki ji pravimo kolposkop, lahko na sluznici nožnice in materničnega vratu pregledamo normalno sluznico in lahko odkrijemo morebitne druge bolezenske spremembe. Pri tem pregledu vzamemo bris iz nožnice, da z mikroskopom poiščemo morebitne bakterije. Poseben bris pa napravimo iz materničnega vratu in kanala ter njegov razmaz preiščemo z mikroskopom, da bi po odlučeni celicah ugotovili, ali gre za morebitne sumljive predrakave ali rakave celične spremembe na vratu ali telesu maternice. Če odkrijemo sumljive spremembe, bolnico takoj pokličimo na ponoven pregled. Vse te preiskave so neboleče; že zaradi tega je strah pred njimi neutemeljen. Če pri mikroskopskem pogledu brisa ugotovimo spremembe, ki že močno kažejo, da gre za raka, potem napotimo tako bolnico v bolnišnico, kjer z zahtevnejšimi pregledi lahko potrdijo ali pa ovržejo sum raka. Potrditev domneve pa še ne pomeni, da je taka bolnica že zapisana smrti. Več kot 90 odstotkov bolnic z začetno obliko raka na vratu ali telesu maternice z današnjimi vrstami zdravljenja lahko popolnoma ozdravimo. Čim prej odkrijemo predrakave spremembe ali začetnega raka, tem laže in uspešneje jih zdravimo in ozdravimo!

Zal pa mnoge ženske pridejo prvič na ginekološki pregled šele, ko je rak že močno napredoval. Vedno znova ugotavljamo, da je bil razlog odlaganja strah ali sram pred ginekološkim pregledom in pa varljivo upanje, da bodo izcedki in druge nepravilnosti – znanilci raka – sami po sebi minili. Tako so zamujeni meseci in hkrati tudi možnosti za uspešno zdravljenje.

Raka na maternici zdravimo predvsem z operacijo ali pa z obsevanjem. Kakšno zdravljenje bomo izbrali, je odvisno od starosti, obsežnosti samega rakavega procesa in pa seveda tudi od stanja drugih organov, kot so srce, pljuča itd. Vrsto zdravljenja izberejo zdravniški specialisti, ki se predvsem ukvarjajo z zdravljenjem raka na ženskih spolovilih.

V Sloveniji smo zelo napredovali v odkrivanju zgodnjega raka na maternici. Uspehi niso izostali. Vse več žensk prihaja redno na polletne ali vsaj na letne ponovne preglede v ginekološke ambulante. V zadnjih dveh letih že opažamo, da je manj novih primerov raka na vratu maternice. To vsekakor lahko pripisujemo odkrivanju in zdravljenju začetnih bolezenskih sprememb na vratu maternice, ki bi se kasneje zanesljivo sprevrgele v raka. Vendar pa še vse premalo žensk prihaja na redne ginekološke preglede! Mnoge pridejo šele takrat, ko jih k temu prisilijo bolečine ali nepravilne močne krvavitve. Uspeh zdravljenja v takih primerih, ko je bolezen že zelo napredovala, pa je veliko slabši. Zenske, ki so umrle za rakom na maternici, so si, žal, velikokrat same ukrojile

(Nadaljevanje na 8. strani)

Pred kratkim je obiskal Belo krajino predsednik CK ZKS France Popit. Obiskal je metliško kmetijsko zadrugo in se pogovarjal s komunisti metliških tekstilnih podjetij Beti in Komet. Zaposleni v naši organizaciji so tovariša predsednika seznanili z delom, načrti in težavami podjetja, največ besed pa so na skupnem sestanku namenili združitvi obeh podjetij. Na sliki: z obiska v vinski kleti. V belih haljah so gostje (od leve proti desni) predsednik Združene zveze Slovenije Andrej Petelin, predsednik CK ZKS France Popit in Rado Močivnik, predsednik komisije za mednarodne odnose pri CK ZKS.

Misli ob volilnih konferencah

Občinska konferenca ZKS Metlika je na svoji 10. seji ocenila volilne konference OOZK ter krepitev ZK v občini po VII. kongresu ZKS in X. kongresu ZKJ. Iz gradiva povzemamo le nekatere misli:

Ne gre zanemariti dejstva, da se je pripravam in izvedbam volilnih konferenc pristopilo z vso resnostjo. Priprave so potekale na vseh nivojih organiziranosti ZK v občini. Konference so potekale po programu, ki ga je sprejel komite in to v veliki večini v drugi polovici decembra 1975 ter nekatere v prvi polovici januarja 1976. Iz poročil osnovnih organizacij je razvidno, da so vse obravnavale idejno in kadrovske krepitve v svoji sredini. Ob tem je pomembno omeniti rezultate, ki smo jih dosegli v kadrovske, idejne in organizacijske krepitvi ZK v občini po VII. in X. kongresu. V tem obdobju je bilo sprejetih 99 novih članov, kar predstavlja več kot 30 % novega članstva z ozirom na stanje pred kongresi. Število članov ZK v občini je preseglo 400, tako, da je okrog 8 % prebivalstva nad 15 let v ZK. Od novosprejetih članov je 75 mladih, 41 žensk, 46 neposrednih proizvajalcev, 9 prosvetnih delavcev. Nastali so pogoji za ustanovitev OO ZK v Zdravstvenem domu, Domu počitka in Postaji milice.

Ponovno je potrebno opozoriti na kriterije za sprejem v ZK. Ti so jasno opredeljeni v kongresnih dokumentih in jih morajo OO ZK dosledno upoštevati. V želji, da bi se osnovne organizacije kadrovske krepile, so nekatere delno odstopale od postavljenih kriterijev. Žal nekateri še mislijo, da si bodo s članstvom v ZK pridobili neke privilegije in podobno. Sprejemanje v ZK mora biti načrtno, to je naša stal-

na naloga in ob upoštevanju vseh norm, ki smo jih opredelili v statutu ZKS in ostalih kongresnih dokumentih.

Izredno velikega pomena za delo ZK v naši sredini je, da osnovne organizacije posvetijo več pozornosti tovarniškemu odnosom med člani ZK. Ozračje za neposredni tovariški dialog ponekod še ni ugodno. V nekaterih osnovnih organizacijah in vodstvih ter pri posameznikih je še zmerom premalo kritike in samokritike kot načina razpletanja družbenih vprašanj in problemov v naši družbi. To je svojevrstni politični birokratizem, ki ima svoj zunanji izraz v zapletenosti našega jezika, v ponavljanju starih resnic; posledice pa se kažejo v prepočasnem urejanju problemov, ki težijo naše delovne ljudi, v samovoljni posameznikov itd.

Opozoriti je potrebno tudi na pojave politikanstva, spletkarjenja in širjenja neresnic, kar je tuje ZK in proti čemer se moramo komunisti najodločneje upreti v sleherni sredini. Pojavljajo se tudi težave, ker nekateri komunisti niso pripravljeni sprejemati družbenih in političnih funkcij. Osnovne organizacije so dolžne, enakovredno obremenjevati svoje člane in tiste, ki iz neupravičenih razlogov funkcije zavračajo, pokličejo na odgovornost. Takšni pojavi in odnosi hromijo uspešnost dela ZK in se jim moramo v naslednjem obdobju odločno postaviti po robu. Tiste člane ZK, ki opozoril ne bodo sprejemali, bo potrebno odstraniti iz ZK, kajti le tako bomo še naprej ustvarjali in krepili moralno čisto ter idejno in akcijsko enotnost občinske organizacije ZK.

Informacija o glasbeni mladini

Glasbena mladina Slovenije, kolektivni član ZSMS v okviru SZDL, je član Muzičke omladine Jugoslavije in obenem član Mednarodne organizacije Glasbene mladine (FIJM). Glasbena mladina je družbena in vzgojnoizobraževalna organizacija, ki s svojo dejavnostjo prispeva k skupnemu razvoju kulture in socialističnih odnosov ter vpliva na estetsko in kulturno vzgojo mladih samoupravljalcev. Naloge Glasbene mladine so razvijati kulturno in še posebno glasbeno življenje in ustvarjalnost mladih, ostriti moralno in umetniško presojo glasbenih in drugih del in se zavzemati za uresničevanje kulturnih želja in potreb svojih članov in okolja, v katerem živijo in delajo.

Glasbena mladina organizira kulturne in umetniške dejavnosti – animirane koncerte, srečanja, tekmovanja, festivale in podobne manifestacije, snuje klube, aktive, društva in ansamble. Poleg tega podpira izmenjavo izkušenj svojih članov v republiškem, medrepubliškem in mednarodnem okviru. V tem smislu organizira sodelovanje svojih članov v mednarodnem kampu v istrskem Grožnjanu in v inozemskih glasbenih kampih.

Glasbena mladina Slovenije ima lastno izdajateljsko dejavnost, v katere okvir sodi časopis GLASBENA MLADINA, ki izhaja že šesto leto in si je v tem času pridobil krog bralcev, ki presega število 14.000. To glasilo, ki izide šestkrat na leto, poroča o delu in uspehih organizacije Glasbene mladine, obvešča o dogodkih iz glasbenega življenja, zasleduje vidnejše zanimivosti glasbe pri nas in na tujem, prinaša podatke o glasbenih ustvarjalcih in poudarjalcih, ocenjuje nove plošče in glasbene publikacije ter v obliki poročil, kritik in razmišljanj skuša mladim bralcem pomagati k širši glasbeni razgledanosti in jih usmeriti h kritičnemu odnosu do glasbe.

Če komu smrdijo noge...

Takole od časa do časa me kdo pobara, zakaj naše Vezilo ni takšno, kot bi moralo biti. Ko dremam vanj, mi pove, da pač ne odraža življenja v našem podjetju, da so članki vodeni in neotipljivi, da obstaja vrsta problemov, o katerih pa molčimo kot grob. Ugotovitvi ne bi oporekal, ker sem istega mnenja. Bi pa uporabil že zelo izgubljene besede, da je pač Vezilo naš list in da je dolžnost nas vseh narediti ga za našo tribuno, za naš obraz, če hočete. Z golo ugotovitvijo si ne moremo dosti pomagati, če nismo pripravljeni česa sami prispevati za izboljšavo stvari. Ako komu smrdijo noge, odpravi smrad tako, da jih vtakne pod pipo, če nismo zadovoljni z vsebino glasila, napišimo sestavek, razgalimo nepravilnosti okrog sebe, pohvalimo, kar se pohvaliti da, zastavimo pero in si izpihajmo dušo, kajti filozofiranje v meglo ne razprši nejasnosti, ampak jo še bolj zavije v temino. Naš namen pa je, menim, razčiščevanje zadev, kuhanje jeze v samem sebi kaj hitro privede do čira na želodcu, obraz nam postane bel, v bolnišnici pa pripravljajo posteljo, ki je trikrat prezasedena. Nož zarezje, ne da bi sodelavci vedeli, kako smo bili kot strokovnjaki zapostavljeni, brez možnosti napredovanja, kako se nam je godila strašanska krivica pri sestavi prednostne liste proslincev za družbena stanovanja in kako nismo dobili povrnjenih stroškov za prevoz na delo. O teh zadevah lahko napiše članek le človek, ki to doživlja na lastni koži. Taliko bolj je čudno, ker se še ni zgodilo, da bi v predalu ostal članek, ker ni bilo prostora za njegovo objavo.

T. G.

Nadaljevanje s 6. strani

svoyo usodo, največkrat prav zaradi odlaganja s pregledom.

Zdravljenje ni važno le za žensko samo, temveč tudi za njeno družino in otroke, ki jo v svoji nedoletnosti nujno potrebujejo. Ker je za uspešno zdravljenje raka nujno, da ga zgodaj spoznamo in čimprej ustrezno zdravimo, naj vsaka ženska skrbi za spolno higieno, se skrbno opazuje in hodi redno na ginekološke preglede!

Doc. dr. sc. dr.
STOJAN HAVLIČEK

Rak nožnice in zunanega spolovila

BOLJE, DA OBIŠČETE ZDRAVNIKA DANES KOT JUTRI

Rak v nožnici in na zunanjem spolovilu se pri ženskah razmeroma redko pojavlja. Najdemo ga v 6 do 7 odstotkih vsega raka na ženskih rodilih in spolovilih. Kljub redkosti raka na teh organih moramo biti vendarle pozorni, da ga, če se ta pojavi, čimprej odkrijemo. Nožničnega raka ni lahko odkriti, saj raste zahrbtno v nožnici, skrit našim očem, ženski pa na začetku ne dela nobenih težav. Raka na zunanjem spolovilu pa vidimo že od samega začetka, tako kot raka na koži, in ga torej lahko zgodaj odkrijemo.

Raka nožnice najdemo navadno med 40 in 65 letom starosti. Nastane pri ženskah, ki so imele že prej kakšne spremembe v nožnici: odrgnine po pesarjih, brazgotine po porodih ter razjede zaradi različnih vnetij (npr. pri spolnih boleznih, tuberkulozi ali drugih pogostih vnetjih nožnične sluznice). Ženska, ki se ji razvija rak v nožnici, lahko kmalu opazi močnejše belo perilo. Kasneje opazi na perilu krvave srage ali slabejšje krvavitve, podobne vodi izpranega mesa, ne redko pa se krvavitvam pridruži še občutek tujka v nožnici. Krvavitve so seveda neredne, brez zveze z mesečnim perilom in zlasti pogostne pri spolnem obč-

vanju. Sprva majhna zatrdlina v nožnici navadno hitro razpade v razjedo; rakava rašča pa prodira v okolišno tkivo in organe – v črevo, mehur in tudi zunaj male medenice. Zasevki se najraje najprej zasejejo v bezgavke v dimljah in drugod v medenici.

Raka v nožnici zdravimo navadno tako, da vstavimo v nožnico radij, če pa prodre rak že v okolje, obsevamo obolelo mesto od zunaj z žarki radioaktivnega kobalta.

Včasih nam pomaga pri zdravljenju tudi nož, vendar dajemo radioterapiji prednost. Če rak še ni posebno razvit, je možno dokončno ozdravljenje. Vzrok slabih uspehov je predvsem to, da ženske prihajajo na zdravljenje pozno, dostikrat šele tedaj, ko je rak že zajel zadnje črevo in mehur.

Rak na zunanjem spolovilu se pojavlja sprva kot zatrdlina, bradavica ali razjeda, ki ne boli, temveč povzroča morda le nenehne neprijetne občutke: srbi, peče in solzi. Nezdravljena novotvorba se kasneje razbohoti, hkrati pa se širi v sosednje in globlje ležeče organe: nožnico, v mehur in danko ter v bezgavke in dimljah.

Raka na zunanjem spolovilu najdemo najpogosteje pri ženskah od 60 let starosti navzgor, redkeje pri mlajših. Razvije se zlasti rak pri ženskah, ki so higiensko zanemarjene. Opažamo, da se razvije najraje iz že poprej spremenjene kože ali sluznice: na razjedah po vnetjih ali brazgotinah po poškodbah ter na starostno spremenjeni koži in sluznici.

Raka na zunanjem spolovilu zdravimo kirurško ali pa radiološko. Operacijam dajemo prednost. Lahko ozdravljiv začetni rak na zunanjem spolovilu se zanemarnjen sprevrže v hudo oziroma neozdravljivo bolezen.

Za raka nožnice in zunanega spolovila lahko trdimo, da ga pripelje do neozdravljivega stanja nepazljivost bolnice in zanemarjanje opozorilnih znamenj, kot so: iztok, neredne krvavitve, srbenje, pekoče bolečine in pa seveda opuščanje rednih vsakoletnih zdravniških pregledov, ki so za zgodnje odkrivanje raka na ženskih spolovilih in rodilih preprotni že kar od 25 leta starosti dalje.

Če smo že sami malomarni v opazovanju lastnih bolezenskih sprememb, prepustimo to skrb vsaj zdravniku.

V Sloveniji zabeležimo na leto okoli 25 novih primerov teh dveh rakavih obolenj. Žal pa je več kot polovica od teh že toliko razširjenih, da je uspešnost zdravljenja dvomljiva. Stevilka sicer res ni velika, glede na možne hude posledice pa naj se ob tem zamisli vsaka Slovenka: bolje, da obiščete zdravnika danes kot jutri, da ne bo prepozno.

Doc. dr. sc. dr.
ANDREJ KOČIJAN,
specialist-ginekolog

Rak na jajčnikih in jajcevodih

USPEHE ZDRAVLJENJA BOMO IZBOLJŠALI, ČE BO VSAKA ŽENSKA PO 30. LETU STAROSTI PRIHAJALA DVAKRAT NA LETO NA GINEKOLOŠKE PREISKAVE

Jajčnik je organ z zelo pomembno reprodukcijsko nalogo. Sestavlja jo raznovrstne celice, ki imajo izredno velike in raznotere sposobnosti. Zato se iz jajčnikovih celic lahko razvije zelo veliko različnih tvorb ali bul. Več kakor vsaka peta izmed teh bul je zločesta – rak!

Rak jajčnikov zavzema več kot 15 odstotkov vseh rakavih spre-

memb ženskih spolovil. Register raka za Slovenijo zapiše vsako leto več na novo ugotovljenih primerov raka na jajčnikih. Leta 1950 jih je registriral 41, leta 1955 61, leta 1965 83, leta 1966 106, leta 1972 pa že 118 primerov. Rak na jajčnikih se lahko prične razvijati v vsaki starosti, vendar je največje število bolnic, ki se pridejo prvič zdraviti, starih od 45 do 65 let.

Bolezen se začne in napreduje zelo dolgo brez znanejših in skoro ne povzroča težav. Zaradi lege jajčnikov v osrednjem delu spodnje trebušne votline in zaradi jajčnikove enake trdote kot jo imajo drugi organi v mali medenici, začetne spremembe na jajčnikih z običajnimi zdravniškimi pregledi le s težavo ugotovimo. Zato prihajajo bolnice z rakom na jajčnikih pozno k zdravniku in zato splošni zdravniški pregled le redko odkrije bolezen v začetku ali v zgodnji razvojni stopnji. Tako prihajajo bolnice na zdravljenje po večini v poznem, napredovalnem stadiju bolezni. Uspešno zdravljenje je tudi pri sedanjih medicinskih znanosti odvisna predvsem in skoraj edino od stopnje razširjenosti bolezni ob pričetku zdravljenja. Zato bomo uspehe zdravljenja izboljšali le, če bo vsaka ženska po 30. letu starosti prihajala dvakrat na leto na ginekološke preiskave, četudi bi se počutila zdravo!

OPOZORILNA ZNAMENJA

Le poredkoma se pojavijo pri začetnem napredovanju raka na jajčnikih nevspešnosti – nekakšna opozorilna znamenja. Ta so sprva neznačilna in ne povzročajo tolikšnih motenj, da bi jih bolnice ne mogle prenašati ali da bi zaradi njih iskale zdravniško pomoč. Nanje bomo opozorili zaradi boljše osveščenosti naših žensk, da si bodo tudi take nevspešnosti pravilno tolmačile in zanje poiskale čimprej razjasnitev pri zdravniku. Take nevspešnosti so: napetost v trebuhu, ki se trajno povečuje in je od menstrualnega ciklusa neodvisna; tope bolečine v spodnjem delu trebuha, ki so stalne in se povečujejo; nerednosti v zvezi z menstruacijo, ki postajajo vedno bolj izrazite; bolečine v spodnjem delu trebuha, ki redno nastopajo pri težjem fizičnem delu. Težave pri izpraznjevanju črevesja in pri obče- vanju. Vsa ta znamenja ne pomenijo večje nevarnosti, če se pojavijo enkratno ali pa samo pred perilom, sicer pa so lahko znamenja za nastajanje bule.

Ko se pojavijo izrazita in dobro zaznavna znamenja, kot so hitro naraščanje trebuha, pogostno tiščanje na vodo, težave pri izpraznjevanju mehurja, prebavne težave, predvsem zaprtja, hujšanje in stalno draženje na kašelj, je bolezen navadno že zelo napredovala in se razširila po organih trebušne votline in celo zunaj nje. Bula lahko zaradi velikosti potiska trebušne organe iz prirojene lege in moti njihovo delovanje. Tekočina, ki se pri tej razvojni stopnji bolezni pogosto nabira v trebušni in celo v prsni votlini, opisane težave še poveča. Seveda je uspešno zdravljenje v tako napredovalnem stanju bolezni nemogoče. Operativno ne moremo odstraniti vsega rakavega tkiva, druga zdravljenja pa imajo pri tej vrsti raka le začasen ali samo blažilen uspeh. Zato ponovno poudarjamo, da je tudi pri tej obliki raka, kot je pri raku nasploh, uspeh zdravljenja odvisen od stopnje razširjenosti bolezni v začetku zdravljenja.

POSTOPKI ZA ZGODNJE ODKRIVANJE BOLEZNI

Poleg običajnega ginekološkega pregleda opravimo še pregled skozi črevo, ginekološki pregled v različ-

nih položajih in pregled v narkozi. Bris in pregled izločkov iz nožnice ter iz maternice nam le redko pokaže pozitivni rezultat, to je rakave celice. Bolj zanesljive preiskave so pregled notranjosti trebušne votline s posebnim optičnim instrumentom – laparoskopom in rentgenske preiskave s kontrastnimi sredstvi. Če nam vse te preiskave ne pojasnijo diagnoze, se odločimo, ne da bi odlašali, za poizkusno operacijo.

ZDRAVLJENJE

Vrste zdravljenja so: operacija, ionizirajoče obsevanje, citostatiki in kombinacije le-teh. Vrsto zdravljenja izberemo predvsem po stopnji razširjenosti bolezni, po starosti ter po splošnem zdravstvenem stanju bolnice in po histoloških značilnostih rakavih celic.

V začetnih stadijih vedno operiramo, pri napredovalni bolezni pa bolnico najprej obsevamo. Bolnico nato zdravimo še s citostatiki, in če se je razširjenost bolezni po takem zdravljenju zmanjšala ter postala dostopna za operacijo, še operiramo. Najboljše uspehe imamo pri bolnicah, kjer smo začeli z zdravljenjem v začetku ali zgodnji razvojni dobi bolezni. Pri teh dosežemo petletno preživelost v več kot 80 odstotkih. Če začnemo zdraviti, ko se je bolezen že razširila po trebušnih organih, je odstotek petletnih preživetij znatno manjši, to je okoli 15 odstotkov.

Pri bolnicah, ki smo jih začeli zdraviti, ko se je bolezen razširila že zunaj trebušne votline, naprimer v prsno votlino, pet let preživi le malokatera. Uspehi zdravljenja začetnega stanja bolezni so se izboljšali, ko smo po operaciji začeli vbrizgavati v trebušno votlino radioaktivno zlato Au. Uspehi napredovalne bolezni pa so se nekoliko izboljšali po tem, ko smo pri ponovnih operacijah začeli odstranjevati čimveč rakavega tkiva in nato zdravljenje vztrajno nadaljevali s citostatiki.

Rak na jajcevodih je mnogo manj pogosten. Med raki na ženskih spolovilih odpade nanj komaj pol odstotka. V začetku bolezni tudi ta nima znamenj. Pri napredovanju pa se lahko kmalu pojavi znamenje, ki je za raka na jajcevodih zelo značilno, ni pa obvezno. To je precej tekoč iztok, rumenkasto-jantarske barve. Pojavi se v nožnici in počasi narašča. Vsa druga znamenja so enaka kot pri raku na jajčnikih. Pri postopku za zgodnje odkrivanje in spoznavanje raka na jajcevodih dobimo v brisu iz nožnice sluzi pogosteje rakave celice. Zdravimo precej operativno. Obsevanje s ionizirajočimi žarki in zdravljenje s kemoterapevtiki je znatno manj uspešno.

Če hočemo izboljšati uspehe zdravljenja raka na jajčnikih in jajcevodih, moramo prijeti zdraviti bolezni v začetku. To pa je odvisno od zdravstvene prosvetljenosti naših žensk bolj kot od drugih zdravstvenih dejavnikov. Zato so tako važne redne polletne ali vsaj letne ginekološke preiskave.

Prof. dr. sc. dr.
RADO POLJANŠEK,
ginekolog-onkolog

Ureja uredniški odbor: Slobodanka Videtič, Stevica Medek, Dragica Nenadič, Milan Travnikar, Milan Bračička, Marjan Pavlovič, Ivan Brodarič in Ivan Biščan. Glavni in odgovorni urednik: Toni Gašperič, tehnični urednik: Janez Pezelj. Izdaja Belokranjska trikotazna industrija Metlika. VEZILO izhaja enkrat na mesec v 1700 izvodih. Stavek, filmi in prelom Dolenjski list, tisk KNJIGOTISK Novo mesto.